

Nr 162.

Af herr **Lundgren** i Varberg, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omarbetning af giftstadgan den 7 december 1906.*

De många fall af arsenikförgiftning, som tid efter annan inträffa och låta tala om sig både enskildt och i tidningspressen, göra det nödvändigt att åtgärder vidtagas till aflägsnande af den fara för människors lif och hälsa, som ger sig tillkänna på detta sätt, och som tycks gripa omkring sig allt mer och mer. Det är ett beklagligt missförhållande att så godt som ingen kontroll utöfvas beträffande arsenikhaltiga varor. Vådorna häraf äro alltför påtagliga för att ej ett ingripande från statens sida skulle finna sitt berättigande.

Nyligen inköptes här i Stockholm en linoleummatta, som efter någon tids användning misstänktes vara hälsofarlig, hvarför undersökning gjordes. Denna gaf till resultat, att mattan innehöll arsenik i ansenlig och hälsofarlig mängd, hvarför den måste kasseras. Därefter anskaffades två prof på mattor från skilda affärer, och bägge profven innehöllo arsenik i stor myckenhet.

Det är emellertid icke endast linoleummattor utan äfven en mängd andra föremål, som kunna vara i hälsofarlig grad giftiga; och under sådana förhållanden är det för den stora allmänheten alldeles omöjligt att freda sig i detta afseende. Detta kan ske endast genom undersökning; men det skulle tydligen blifva allt för dyrt för den enskilde att låta undersöka hvarje sak, som skall inköpas eller som redan finnes i ett hem; det vore dessutom icke allt, som kunde undersökas utan att därigenom förstöras. Skulle t. ex. en filt undersökas, måste ett stycke afklippas, och därmed vore filten förstörd.

Må det tillåtas mig att till frågans belysning här återgifva några utdrag ur tidningspressen.

I G. H. S. T. för den 8 mars förlidet år skrives:

»I pressen har nyligen meddelats en upprörande historia om arsenikförgiftning genom ett sängtäcke, som dödat tre barn — det ena efter det andra.

På tillfrågan har handelskemisten i Stockholm d:r Setterberg framhållit, att någon lagstadgad kontroll icke finnes öfver de fabrikationer vid hvilka arsenik användes. Det är allmänheten själf som har att kontrollera att fabrikanterna ej öfverskrida den tillåtna arsenikhalten». — — — —
 »År 1906 höjdes den då i lag tillåtna arsenikhalten från 0,05 milligram på 200 kv.-centimeters yta till maximum 0,2 milligram på samma yta. D:r Setterberg hade från början funnit denna lagändring betänklig samt opponerat sig mot densamma. För särskildt arsenikkänsliga människor vore risken af en så pass hög arsenikhalt påtaglig».

På ett sammanträde i läkaresällskapet i Stockholm förra året höll apotekaren Arvid Blomquist som bekant ett föredrag om arsenikförgiftning närmast med anledning af den 1906 gjorda höjningen af den lagligt tillåtna arsenikhalten. Han har äfven senare uttalat sig i frågan och förklarar som sin bestämda mening, att denna höjning varit i hygieniskt afseende skadlig. Och det märkliga är, att den icke föregåtts af någon som helst utredning om faran däraf för människors hälsa och välbefinnande. Följden af denna höjning har blifvit att vårt land öfversvämmats af massor af arsenikhaltiga varor, som förut icke fingo införas, såsom bronserade tapeter, hvita filtar, svarta danstrumpor och andra utländska varor. Med användande af hr Blomquists metod för konstaterande af arsenikförgiftning, nämligen undersökning af urinen, har det kunnat fastslås, att sådan förgiftning varit grundorsaken till nevrasteni och andra svårartade sjukdomar.

Frågan gäller såväl vår klädedräkt som de mångahanda andra saker och ting, som utgöra vår omgifning, ty arsenik kan dölja sig i nästan hvilka föremål som helst.

I D. N. för den 8 maj förra året läses:

»Den stigande frekvensen af arsenikförgiftningsfall under de allra senaste åren har haft till följd, att man åter börjat sysselsätta sig med arsenikfaran». — — — — »När den gamla arsenikstadgan af 1892 upphäfdes och den nya kom i stället, fastställdes gränsen för den tillåtna arsenikmängden uteslutande med hänsyn till handels- och industriintressen. Ur hygienisk synpunkt är siffran 0,20 — d. v. s. ungefär den fyrdubbla mot förut — däremot fullständigt godtyckligt vald. Enligt de undersökningar som gjorts ser det också ut som om man har den nya arsenikstadgan att tacka för att arsenikfaran utsträckts till områden, där man förut

åtminstone i allmänhet varit förskonad från den. Man är inte längre skyddad från denna fara, om man ser till, att man har arsenikfria tapeter, mattor och filtar; det är nog skäl att se upp med arsenikhalten äfven vid köp af tyger till kostymer och dylikt».

»De första åren efter den nya arsenikstadgans införande förmärktes inte någon väsentlig ökning i arsenikförgiftningsfallen. Detta berodde säkerligen på att man då ännu hade inne af föregående års varulager. Nu, när dessa äro slut, har en massa varor strömmat in som på grund af sin arsenikhalt inte förut varit tillåtna, och verkningarna ha, som nämnts, inte uteblifvit. Att många af de inträffade sjukdomsfallen äro att skriva på de arsenikhaltiga tygernas konto ha såväl läkarens diagnos som kemistens analys varit i tillfälle att konstatera. — — — — Det är hufvudsakligen i utländska tyger man påträffat arsenik. Men äfven svenska stoffer ha visat sig ganska starkt arsenikhaltiga». — — — — »I fråga om kläder är det inte i färgämnet arsenikhalten finns, utan i själfva ullen. Detta af en alldeles särskild orsak».

»Bland de stora färhjordar i Australien och på Nya Zeeland, som förse en stor del af världsmarknaden med ull, förekommer en skabbartad, synnerligen smittosam sjukdom, mot hvilken man inte känner annat medel än att doppa fåren i stora kar med arseniklösning. Härigenom bindes arseniken kemiskt vid ullen och kan sedermera icke aflägsnas. Man har exempel på att engelska strumpor, som varit tvättade ett par hundra gånger, likväl varit starkt arsenikhaltiga. Då det speciellt är England, som fyller sitt behof af ull från Australien och Nya Zeeland, är det framför allt de engelska tygerna, som äro mest arsenikhaltiga. Arsenik finns dock i snart sagdt alla tyger, fastän i växlande mängd, beroende på att arsenikbemängd ull blandats med giftfri».

St. D. yttrar i denna fråga bland annat:

»Då den nya giftstadgan 1907 trädde i kraft, uttalades från allmänheten allvarliga farhågor. Man fruktade, att de redan förut ofta förekommande fallen af arsenikförgiftning skulle ytterligare ökas, att man stode hjälplös inför en ökad invasion af giftiga tyger, tapeter o. s. v. Vetskapen om att man i Tyskland får exportera t. ex. tapeter af så stark arsenikhalt, att de icke få försäljas inom landet, har icke lugnat opinionen, lika litet som den motivering, som afgafs af giftstadgekommittén, af hvilken i parentes ingen läkare var medlem. Arsenikskräcken som folkföreställning är utan tvifvel allmänt utbredd och i vissa fall öfverdrifven, men det faktum kvarstår, att svåra fall af arsenikförgiftning ofta förekommit på sista tiden. En känd kvinnlig läkare i Stockholm t. ex. lider enligt medicinsk undersökning af höggradig arsenikförgiftning. Giftkällan

var tyget på den soffa, som hon under aderton år begagnat, och hvars giftmängd endast tangerade den i giftstadgan förbjudna. För personen i fråga hade en plötslig försämring inträdt efter flyttning till ett nytt, ej fullt uttorkadt hus. Fukt ökar i hög grad faran för arsenikförgiftning.

I ett annat fall har en hel familj förgiftats genom arsenik i sängkläder. Symptomerna voro olika å familjens medlemmar; i ett fall höll blindhet på att inträda, i ett annat var det matsmältningsorganen, som angripits.

Dessa och andra fall tala för försiktigheten att låta undersöka kläder, möbler, tapeter o. s. v. I förbigående kan nämnas, att nästan all i handeln förekommande blå cheviot, det tyg, som vår ungdom företrädesvis använder, är mer eller mindre arsenikhaltig. Prof på starkt arsenikhaltiga rullgardiner äro ej heller sällsynta, och häri ligger faran för förgiftning nära till hands på grund af närheten till de fuktiga fönsterrutorna. Men att medelst undersökningar skydda sig är emellertid inte blott mycket dyrbart — omkostnaderna inskränka sig ju ej till själfva undersökningen, utan i dem ingå äfven kasserandet af arsenikbemängda saker och anskaffandet af nya — understundom äro de också omöjliga att utföra.»

»Inför det osäkerhetstillstånd, som onekligen råder, är det lämpligt att erinra sig några uttalanden ur ett i bokhandeln icke tillgängligt föredrag af professor Lennmalm: »Arsenikfrågan betraktad ur medicinsk synpunkt».

»Förf. påpekar till en början, att arsenikförgiftning förekommer i Sverige vida mer än i andra länder, hvilket förmodligen sammanhänger med våra bostadsförhållanden, innanfönster o. s. v. Vidare att undersökning af *patienten* är nödvändig för att klargöra huruvida arsenikförgiftning förekommer, och att den speciella undersökning, som härför anbefalles, mycket ofta försummas för undersökningen af mattor o. d.»

»Bland saker, som tyckas vara särdeles farliga, torde böra nämnas kinesiska prydnadsföremål: skärmar, solfjädrar, parasoller m. m., hvilka ofta innehålla stora mängder arsenik; man har emellanåt sett förgiftningsfall, som framkallats på denna väg.»

»Allmänheten har utan tvifvel en orolig känsla af att de undersökningar, som gjorts, ej varit tillfylles, och de många fall, som på sista tiden låtit tala om sig, mana till att saken göres till föremål för nya och omfattande undersökningar.»

Tidningen N. A. har enligt Ö. P. erfarit att flera kända Stockholmsfamiljer, tillhörande den vetenskapliga världen, under den närmast gångna

tiden blifvit synnerligen svårt hemsökta af det förrädiska giftet. Det märkligaste fallet gäller professor K. Sundberg, hvars familj under flera år lidit af arsenikförgiftning.

»För omkring tre år sedan inflyttade professor Sundberg med familj i sin nuvarande eleganta våning. Redan första året i den nya bostaden, bortåt jultiden, märkte en medlem af familjen — vi kalla henne A. — att hon började få hufvudvärk och kände sig matt om morgnarna. Detta tolkades som en lätt tänkbar öfveranstängning efter den föregående höstens arbeten. Under sommaren, då familjen vistades på landet, blef hon fullkomligt frisk. Bortåt oktober—november började symptomen ånyo med hufvudvärk och mattighet, och inemot vårsidan tillstötte någon gång kvälningar och kräkningar. Då egentlig sjukdom ej syntes föreligga, blott obestämdt illamående, anlätades ej läkare. Äfven en professors son, som till denna höst bytt sofrum, började få liknande symptom och de voro t. o. m. ganska svåra mot vårsidan, då han tog sin mogenhets-examen. Här blef det mycket skolarbete, som fick skulden till hufvudvärken och till anemien. Familjen var åter borta på sommaren och fullständig hälsa inträdde. Sistlidna höst (1909) började samma historia. Det blef värre för hvarje år. Äfven professorn själf kände nu ofta om morgnarna en tyngd i hufvudet och en trötthet, som ej fann tillräcklig förklaring i ansträngdtt arbete. A. klagade dagligen öfver hufvudvärk och oftast svindel vid uppstigandet från bädden. På gatan fick hon mer än en gång taga stöd vid husväggen, därför att hon hade en viss benägenhet att falla. Ögonlocken kändes torra som sand, och hon hade en viss svårighet att få med sig högra benet. Kort därefter klagade hon öfver att hennes högra tumme var »så märkvärdig» och att hon icke på vanligt sätt kunde hålla synålen. Professor S. hade ordinerat järnpiller, och vid ett tillfälle — arsenik.

Så kom professor Sundberg att i läkaresällskapet höra ett föredrag af professor Lennmalm om arsenikfaran och fick då situationen klar. Vid en läkareundersökning konstaterades snart, att här förelåg arsenikförgiftning. Följden blef att en razzia anställdes, och tapeter, draperier, mattor m. m. undersöktes, hvarvid arsenik påträffades i tapeterna i ej mindre än 6 rum. Äfven i takdekorationerna påträffades betydlig mängd arsenik. I våningen skrapades och tvättades väggarna samt omtapetsrades. Och härefter inträffade så småningom förändring i hälsotillståndet. Det var ganska svårt att vid omtapetseringen uppbringa giftfria tapeter.

Ett annat fall gäller professorskan Müller, som vid en undersökning i höstas (1909) befanns vara arsenikförgiftad. Bostaden upptäcktes vara ett fullständigt arsenikbo, och professor Müller har sin verksamhet på

annat ställe att tacka för, att han icke var så angripen som frun, hvilken mycket mera än han vistades inom hemmet.

Orsaken till förgiftningen var tapeterna, och sedan dessa aflägsnats, upphörde symptomen.

Doktor J. Bergquist med familj — hustru och en 20-årig dotter — inflyttade i sin lägenhet 1 oktober 1909. Alla voro friska, men omkring midten af december började alla tre ungefär samtidigt lida af en besvärande yrsel. Tapeterna undersöktes, och då befanns, att de i tre rum innehöllo arsenik. D:r B. skickade de sina till Dalarna och lät omtapetsera rummen. Snart nog försvann yrseln, och när hustru och dotter återkommo, voro de också friska.»

I Stockholmspressen har omtalats att i bankdirektör Thiels villa på Djurgården upptäckts arsenik i såväl fernissor som murbruk. »Vi ha varit sjuka både min fru och jag», har herr Thiel berättat, »och utan att förstå hvarför». Till slut uppdagades, att arsenik fanns i väggar och golf, ställvis i så stor mängd, att det ej var rådligt att bo kvar.

Det har äfven uppgifvits att direktören för ett större färg- och fernissbolag, herr Gentele, förklarar »att han under sin långa praktik aldrig någonsin hört talas om arsenikförgiftning genom fernissor. Han hade emellertid aldrig låtit undersöka någon fernissa på arsenik, enär äfven om sådan däri förekomme den i allt fall då vore »bunden» och således ofarlig. Detsamma gäller i hufvudsak om färger. Endast till limfärg söker man få arsenikfria färgstoffer, men i oljefärger — utom de hvita — förekommer arsenik, ehuru bunden. Skadlig blir den dock endast under den förutsättningen att stark fuktighet råder, i hvilket fall en mögel-svamp utvecklas, hvilken frigör arseniken.»

»I murbruk och tegelsten förekommer likaledes arsenik ofta i riklig mängd, ehuru i allmänhet bunden och således ofarligt.»

Närings- och njutningsmedel äro icke heller alltid fria från giftiga tillsatser, isynnerhet de, som komma från utlandet, och enligt ett i G. H. S. T. förra året gjordt omnämmande af en artikel i den franska tidskriften »La Revue» är faran så mycket större som fabrikanterna synas vara i färd med att söka skaffa lagskydd åt sina livsmedelsförfalskningar. Till en i Paris 1909 hållen kongress mot dylika förfalskningar hade man »visserligen tillkallat sakkunnige och hygieniker för att arbetet skulle bli så grundligt och riktigt som möjligt, men kongressens arbets- och omröstningsmetoder lade afgörandet i händerna icke på de sakkunnige, utan på dem, som hade det största intresset af att allt blef vid det gamla, nämligen fabrikanterna och handlandena. En deltagare, som vågade varna mot användningen af alltför stora mängder svafvelsyra i vin blef ut-

hvisslad, och alla försök från hygienikernas sida att förmå kongressens majoritet att taga förnuft strandade likaledes.» — — — — »Medan man i Tyskland har infört stränga straff för hvarje tillsättning till vin, legaliserade kongressen följande sköna tillsatser i »rent och oförfalskadt vin»: ammoniakfosfat, hafssalt, gips, harts, potatisbrännvin, citronsyra, fri svavel-syra och bisulfit. Den grekiske delegeradens förslag, att till vin endast skulle få tillsättas drufsocker och drufsprit förklingade ohördt.»

»Ett näringsmedel som har kraf på allmän uppmärksamhet är de konserverade grönsakerna. Förr i världen kokades de grönsaker, som skulle konserveras, långsamt i slutna kärl, som anbragts i vatten. I våra dagar tycker man att denna metod tar alltför lång tid, hvarför man öfvergått till att koka dem med stark värme och fri tillgång af luft. Följden häraf blir att örter och andra grönsaker mista sin friska gröna färg. För att hjälpa detta tillsätter man kemikalier. Enligt fabrikanternas uppgifter är det kopparsulfat som kommer till användning, men förf. i »La Revue» menar, att det är ett mycket giftigare ämne nämligen kopparacetat. Detta ämne förekommer i vackra mörkgröna kristaller, som lätt låta sig upplösas i vatten. Det är med detta ämne man färgar grönsakerna och som man funnit för godt att låta gå under namnet kopparsulfat, då kopparsulfat i små doser är jämförelsevis oskadligt. Tillsättningen af kopparacetat verkar också antiseptiskt och ger varan en nästan obegränsad hållbarhet.»

Af ofvanstående torde tillräckligt tydligt framgå nödvändigheten af att åtgärder vidtagas till förebyggande af de vådor för lif och hälsa, som kunna uppstå därigenom att gifthaltiga handelsvaror tillhandahållas allmänheten utan kontroll. Det är upprörande tänka sig, att människors välfärd kan på ett så smygande och lömskt sätt undergrävas. När till och med läkare varit utsatta för förgiftningsfall, måste faran vara vida större för dem, som äga mindre förutsättningar att kunna freda sig i detta afseende.

Det har från sakkunnigt håll medgifvits »att sedan den nya stadgan tillkom, har arseniken i högst betydlig grad ökats i alla handelsvaror». Vidare säges det, att den dock »ytterst sällan öfverstiger den lagstadgade gränsen». Är detta riktigt, så framgår af de många förgiftningsfallen, att den lagstadgade arsenikhalten är för stor, och att en ändring är af behofvet påkallad. Det har äfven sagts att den i nya giftstadgan medgifna höga giftmängden »innebär en lättnad för industrien». Ja, det var ju denna synpunkt, som var den hufvudsakligen bestämmande vid stadgans uppgörande. Men enligt min mening hade de industriella intressena bort komma först i andra rummet, enär de bland annat dock beröra endast

ett mindretal personer; och första rummet borde intagits af de hygieniska, hvilka ju beröra hela nationen.

Jag tillåter mig fördenskull att med stöd af ofvanstående hemställa,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter föregående utredning, förnämligast i hygieniskt afseende, låta verkställa en sådan omarbetning af nu gällande giftstadga af den 7 december 1906, som på grund af utredningen kan befinnas nödig.

Stockholm den 26 januari 1911.

Alfr. Lundgren.